

การนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกไปปฏิบัติ
ของจังหวัดนครสวรรค์

ในบทที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นถึงนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลที่ผ่านมารวมทั้งมาตรการด้านต่าง ๆ เช่น มาตรการทางการเงิน มาตรการในการสนับสนุนด้านการส่งออก การเข้าแทรกแซงตลาดโดยการประกันราคาและพยุงราคาเพื่อให้ชาวนาสามารถขายข้าวได้ในราคาที่รัฐบาลกำหนดไว้ ตลอดจนถึงองค์การที่นำนโยบายไปปฏิบัติ จังหวัดนครสวรรค์ซึ่งเป็นทางผ่านของข้าวเปลือกจำนวนมากที่สุดจังหวัดหนึ่งก็ได้เข้ามาตอบสนองก่อนนโยบายของรัฐบาลในการยกระดับราคาข้าวเปลือกดังกล่าว และเนื่องจากปริมาณการซื้อขายข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์มีมาก ทำให้ราคาข้าวเปลือกที่ซื้อขายกันในจังหวัดนี้ส่งผลกระทบต่อราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาจังหวัดอื่นขายได้อีกด้วย กล่าวคือ ถ้าราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้ของจังหวัดนครสวรรค์มีราคาสูง ก็จะทำให้ราคาข้าวเปลือกที่อื่น ๆ โดยเฉพาะแถบภาคกลางตอนบนและภาคเหนือชัยภูมิสูงตามไปด้วย ดังนั้นการนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์จึงมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อชาวนาจังหวัดใกล้เคียงมาก ในบทนี้ผู้วิจัยจึงจะศึกษาถึงขั้นตอนการนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์ ในฐานะที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นกลไกของรัฐบาลประการหนึ่งซึ่งผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติที่รัฐบาลเข้าไปซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในแต่ละปีว่ามีขั้นตอนและวิธีการอย่างไร ซึ่งก่อนที่จะพิจารณาถึงขั้นตอนการนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องพิจารณาถึงความสำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราคาข้าวเปลือก และสภาพภูมิประเทศของจังหวัดนครสวรรค์พอสังเขปดังนี้

ความสำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราคาข้าวเปลือก

ในการศึกษาการนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลไปปฏิบัติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกจังหวัดนครสวรรค์เป็นสถานที่ศึกษา สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกจังหวัดนครสวรรค์ก็เพราะจังหวัดนครสวรรค์มีความสำคัญต่อราคาข้าวเปลือก กล่าวคือจังหวัดนครสวรรค์

จะเป็นศูนย์รวมของข้าวเปลือก และเป็นทางผ่านของข้าวเปลือกจำนวนมาก จนมีการกล่าวขานกันว่าจังหวัดนครสวรรค์เป็นประตูของข้าวเปลือกทุกเมล็ด¹ โดยจังหวัดนครสวรรค์จะทำหน้าที่ในการรวบรวมข้าวเปลือกจากภาคเหนือและภาคกลางตอนบนและทำการคัดหรือแยกคุณภาพของข้าวเปลือกเหล่านั้นก่อนที่ข้าวเปลือกจะเข้าสู่โรงสี ปริมาณการซื้อขายข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์จึงมีมาก โดยเฉพาะตลาดกลางข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์มีถึง 4 แห่งด้วยกันคือ ท่าข้าวธนาคารกรุงไทย อ.เมืองนครสวรรค์ ท่าข้าวยายจวน ท่าข้าวนายจำรัส และท่าข้าวกำนันทรง² ซึ่งท่าข้าวเหล่านี้จะทำการรวบรวมและซื้อขายข้าวจากภาคเหนือและภาคกลางตอนบนของประเทศ ซึ่งมีปริมาณซื้อขายเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่ท่าข้าวกำนันทรงจะเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในกลุ่มผู้ซื้อขายข้าว³ จากการที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีปริมาณการซื้อขายข้าวจำนวนมากประการหนึ่ง ประกอบกับจังหวัดนครสวรรค์เป็นที่รวมของข้าวจังหวัดต่าง ๆ อีกประการหนึ่ง ทำให้ราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์เป็นเครื่องชี้ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาจังหวัดอื่น ๆ ขายได้จะเป็นเท่าไร กล่าวคือ ราคาข้าวเปลือกที่ท่าข้าวจะเป็นเครื่องชี้ราคาข้าวที่พ่อค้าหรือเกษตรกรที่นำมาขายได้รับจะเป็นเท่าไร เมื่อพ่อค้าไปซื้อข้าวจากชาวนาก็จะนำราคาที่ตนได้รับจากท่าข้าวหักด้วยค่าใช้จ่ายและกำไรของตนเอง และกำหนดเป็นราคารับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาเมื่อพ่อค้าที่นำข้าวเปลือกมาขายมาจากหลายจังหวัดหลายที่⁴ ราคาข้าวดังกล่าวก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อราคาข้าวที่ชาวนาในที่ต่าง ๆ ขายได้ด้วย ราคาข้าวของจังหวัดนครสวรรค์สูง ราคาข้าวในท้องที่อื่น ๆ ก็น่าจะสูงตามไปด้วย และราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์

¹จากการสัมภาษณ์กำนันทรง องค์ชัยวัฒน์ 20 กันยายน 2531

²สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์, ตลาดกลางข้าวเปลือกจังหวัดนครสวรรค์ (นครสวรรค์, 2530) โรเนียวเย็บเล่ม หน้า 1 (อักษรสำเนา)

³ในปีหนึ่ง ๆ ปริมาณข้าวที่ผ่านท่าข้าวกำนันทรงมีถึง 4-6 แสนตัน โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวในเดือนธันวาคมและมกราคม ปริมาณข้าวเปลือกที่นำมาขายที่ท่าข้าวจะตกวันละประมาณ 3,000 เกวียน

⁴ผู้ที่นำข้าวเปลือกมาขายที่จังหวัดนครสวรรค์จะมาจากที่ต่าง ๆ คือ กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย อุตรดิตถ์ ลำปาง เชียงใหม่ ลพบุรี

(โดยเฉพาะท่าข้าวกำนันทรง) ยังเป็นราคาข้าวเปลือกที่มีการอ้างอิงและใช้เป็นมาตรการหรือแนวทางในการกำหนดราคาข้าวเปลือกของประเทศอีกด้วย ดังนั้นหากนโยบายการยกเว้นราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์ได้ผล ย่อมทำให้ราคาข้าวเปลือกในท้องที่อื่น ๆ ชยับไปตามไปด้วย ราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์จึงมีผลต่อราคาข้าวเปลือกในท้องที่อื่น ๆ ทั้งกล่าวมาแล้ว

สภาพทั่วไปของจังหวัดนครสวรรค์

เมื่อได้ทราบถึงความสำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราคาข้าวเปลือกแล้ว ก่อนที่จะพิจารณาถึงการนำนโยบายการยกเว้นราคาข้าวเปลือกไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์ ในส่วนต่อไปจะพิจารณาถึงสภาพทั่วไปของจังหวัด

จังหวัดนครสวรรค์อยู่ทางตอนบนของภาคกลาง ห่างจากรุงเทพมหานคร 238 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับจังหวัดกำแพงเพชรและพิจิตร ทิศตะวันออกติดกับจังหวัดเพชรบูรณ์ ทิศตะวันตกติดกับจังหวัดตาก ทิศใต้ติดกับจังหวัดลพบุรี ชัยนาท อุทัยธานี และในส่วนพื้นที่นั้น จังหวัดนครสวรรค์มีพื้นที่ประมาณ 9,597.677 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 5,998,548 ไร่⁵ ประกอบด้วยพื้นที่ทำการเกษตร 4,102,944 ไร่ พื้นที่ป่าไม้ 648,125 ไร่ พื้นที่คลองหนองบึง 318,042 ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ 929,437 ไร่ มีแม่น้ำไหลผ่านหลายสายคือ แม่น้ำปิง แม่น้ำน่าน และแม่น้ำเจ้าพระยา

จังหวัดนครสวรรค์แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็น 12 อำเภอคือ อำเภอเมืองนครสวรรค์ อำเภอชุมแสง อำเภอตากสิน อำเภอท่าตะโก อำเภอบรรพตพิสัย อำเภอไพศาลี อำเภอหนองบัว อำเภอพยุหะคีรี อำเภอโกรกพระ อำเภอตากฟ้า อำเภอเก้าเลี้ยว อำเภอตากยาว ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรม ในปี 2529 ประชาชนอยู่ในภาคเกษตรกรรมถึง 76.2% ของผู้มีงานทำของจังหวัด⁶ โดยเฉพาะการทำนาซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวถึง 2,571,721 ไร่ รองลงมาได้แก่ ข้าวโพก ข้าวฟ่าง ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้ว่ากว่า 50% ของพื้นที่ของจังหวัดถูกใช้ไม่ในการทำนา ทำให้ข้าวกลายเป็นพืชที่มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง

⁵สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์ ข้อมูลการผลผลิตจังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2529 (นครสวรรค์ : 2530), หน้า 4.

⁶เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

ของจังหวัด⁷ ราคาข้าวเปลือกจึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัด
ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะพิจารณาถึงการนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกไปปฏิบัติของ
จังหวัดนครสวรรค์

การนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์มีผลกระทบต่อราคา
ข้าวเปลือกที่ชาวนาในท้องที่ต่าง ๆ ขายได้อย่างมาก ดังนั้นการปฏิบัติตามนโยบายการยกระดับ
ราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลของจังหวัดนครสวรรค์จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะหากการนำ
นโยบายไปปฏิบัติของทางจังหวัดนครสวรรค์ประสบความสำเร็จในการยกระดับราคาข้าวเปลือก
ให้สูงขึ้นได้ ก็จะเป็นเครื่องชี้หรือส่งผลให้ราคาข้าวเปลือกจังหวัดใกล้เคียงขยับสูงขึ้นตามไป
ด้วย ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงขั้นตอน และวิธีการในการปฏิบัติตามนโยบายการยกระดับราคา
ข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์ โดยจะแยกพิจารณาตามนโยบายในแต่ละปีจังหวัดได้เข้า
ไปดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกตามนโยบายที่รัฐบาลกำหนด โดยจังหวัดนครสวรรค์
นั้นได้มีการนำนโยบายการยกระดับราคาข้าวครั้งแรกในปี 2518 (กฎการผลิต 2517/2518)
แม้ว่านโยบายของรัฐบาลในเรื่องการยกระดับราคาข้าวเปลือกจะมีการกำหนดและดำเนินการ
มาตั้งแต่ปี 2509 แล้วก็ตาม แต่ในช่วงที่องค์การคลังสินค้า (อ.ค.ส.) เข้าไปดำเนินการ
ในการรับซื้อข้าวเปลือกในช่วงปี พ.ศ.2509-2515 จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
และโรงสีในพื้นที่พบว่า จังหวัดนครสวรรค์มิได้มีการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือก
แต่ประการใด การดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์จึงเริ่ม
มีอย่างจริงจังในปี พ.ศ.2518 เป็นต้นมา ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยจะชี้ให้เห็นถึงขั้นตอนและวิธีการ
ปฏิบัติในการเข้ามารับซื้อข้าวเปลือกของหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการ ซึ่งจะเป็นการพิจารณา
ต่อจากบทที่ 2 ที่ได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลไว้แล้ว ในส่วนนี้จะพิจารณาในแง่ที่ว่านโยบาย
ดังกล่าวเมื่อนำไปปฏิบัติในการซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาหรือดำเนินการอื่นใดในการยกระดับ
ราคาข้าวเปลือกของชาวนา มีขั้นตอนหรือวิธีการในการปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้เข้าใจถึงการ
ดำเนินการตามนโยบายได้ดียิ่งขึ้น โดยศึกษาการปฏิบัติตามนโยบายของจังหวัดนครสวรรค์
ซึ่งพอจะพิจารณาได้เป็นสังเขปในแต่ละปีคือ

⁷จังหวัดนครสวรรค์, สถานการณ์ข้าวจังหวัดนครสวรรค์ (อัครสำเนา) หน้า 1.

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกเว้นราคาข้าวเปลือก ปี พ.ศ. 2518

(กฎการผลิตปี 2517/2518)

กึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่าในปีรัฐบาลใช้มาตรการในการยกเว้นราคาข้าวเปลือกโดยการพุงราคาข้าวเปลือก โดยให้ อ.ต.ก. เป็นหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการในการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาตามนโยบายดังกล่าว ซึ่งการรับซื้อข้าวเปลือกตามนโยบายของรัฐบาลของจังหวัดนครสวรรค์มีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการพอสรุปได้ดังนี้คือ⁸

1. รัฐบาลจัดสรรวงเงินที่จะใช้ในการพุงราคาข้าวเปลือกตามโครงการให้แก่จังหวัดนครสวรรค์นำไปซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา
2. จังหวัดนครสวรรค์จัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งจะดำเนินการในการยกเว้นราคาข้าวเปลือกของจังหวัด ซึ่งจะประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ เป็นกรรมการ มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ และมีพนักงานขององค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) ซึ่งจะเข้าไปปฏิบัติงานในจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ
3. จัดตั้งหน่วยรับซื้อเพื่อที่จะไปซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในจุดรับซื้อต่าง ๆ ซึ่งหน่วยรับซื้อจะประกอบด้วย พนักงานของ อ.ต.ก. ข้าราชการประจำในพื้นที่ ซึ่งส่วนมากจะได้แก่ เกษตรอำเภอหรือเกษตรตำบล ผู้แทนกลุ่มเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร เป็นกรรมการประจำหน่วยรับซื้อ

สำหรับในเรื่องของจุดรับซื้อ อ.ต.ก. จะทำการเช่านางเพื่อจัดเก็บข้าวเปลือกซึ่งนางที่ อ.ต.ก. เช่นนี้อาจเป็นนางข้าวของโรงสี หรือผู้ประกอบการค้าข้าวก็ได้ โดยในทางปฏิบัติเจ้าของนางจะยื่นความจำนงไปยังจังหวัดเพื่อขอเข้าร่วมโครงการยกเว้นราคาหรือพุงราคาข้าวเปลือกดังกล่าว โดยจะต้องส่งหลักฐานแสดงความเป็นเจ้าของสถานที่เก็บข้าวเปลือก ขนาดความจุของนางหรือสถานที่เก็บข้าว ฯลฯ เพื่อให้ทางจังหวัดพิจารณาเข้าร่วมโครงการ

4. ประกาศจุดรับซื้อพร้อมวัน เวลาที่เกษตรกรจะสามารถนำข้าวมาขายได้

⁸ประมวลจากระเบียบของทางราชการที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ระดับสูงของ อ.ต.ก. และผู้ที่เกี่ยวข้องในจังหวัดนครสวรรค์

5. ค่าเนิการรับซื้อข้าวจากชาวนา ซึ่งมีรายละเอียดสำหรับการรับซื้อ ดังนี้

5.1 เกษตรกรที่จะนำข้าวมาขายจะต้องได้รับการรับรองจากเกษตรอำเภอ ว่าได้นำผลผลิตของตนเองมาขาย

5.2 เกษตรกรนำข้าวมาขาย ณ จุดรับซื้อ โดยจะมีเจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ ตรวจสอบคุณภาพข้าวและชั่งน้ำหนักข้าว ซึ่งในทางปฏิบัติหากตัวแทนเกษตรกรที่อยู่ในหน่วยรับซื้อทำหน้าที่ในการตรวจสอบคุณภาพข้าว ตัวแทนของทางราชการ หรือเกษตรอำเภอจะทำหน้าที่ในการชั่งข้าว หากทางฝ่ายราชการทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพข้าว ตัวแทนเกษตรกรจะทำหน้าที่ในการชั่งข้าวโดยเจ้าหน้าที่ของ อ.ต.ท. จะทำหน้าที่ในการคำนวณทางค่านเอกสาร และคำนวณการเงินของหน่วยรับซื้อเท่านั้น

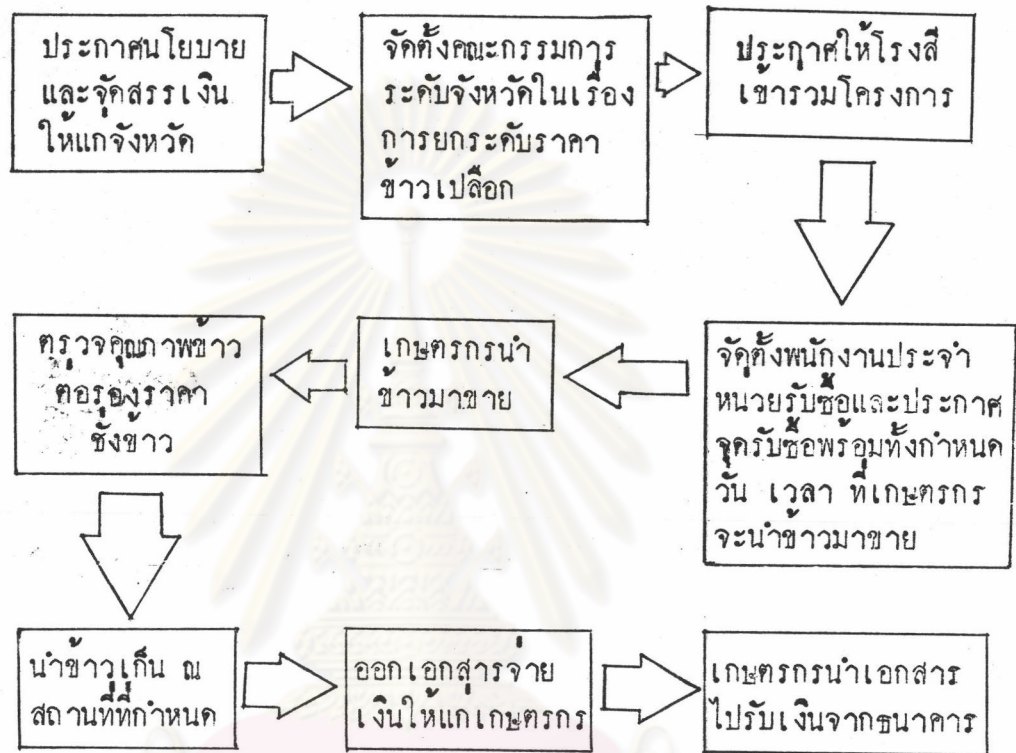
5.3 หน่วยรับซื้อออกเอกสารให้เกษตรกรนำไปรับเงินจากธนาคาร หลังจากมีการตรวจสอบคุณภาพข้าวและตกลงราคากันแล้ว ทางหน่วยรับซื้อจะนำข้าวเก็บไว้ในฉางข้าว แล้วจัดการออกเอกสารให้แก่ชาวนาเพื่อนำไปรับเงินจากธนาคาร

6. ค่าเนิการค่านเอกสารและการเงิน

จากขั้นตอนและวิธีการในการการคำนวณการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในปี พ.ศ.2518 สามารถแสดงรายละเอียดของขั้นตอนต่าง ๆ ได้จากแผนภาพที่ 1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการรับซื้อข้าวเปลือกของ อ.ต.ก. ตามนโยบายการ
ยกระดัมราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลในจังหวัดนครสวรรค์ ปี
พ.ศ.2518

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

ขั้นตอนในการยกระดัมราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลในปีนี้มีรายละเอียดดังที่ได้สรุปไว้ดังแผนภาพที่ 1 ซึ่งจะเห็นว่า มีขั้นตอน ตลอดจนรายละเอียดในการดำเนินการอยู่มาก โดยเฉพาะในด้านการรับซื้อข้าวเปลือก ซึ่งในปีการที่ชาวนาจะสามารถขายข้าวเปลือกได้ จะต้องมีการเกษตรกรนำข้าวมาขาย และเกษตรกรจะต้องออกค่าใช้จ่ายในการขนส่งข้าวมายังจุดรับซื้อเองด้วย

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดัมราคาข้าวเปลือก ปี พ.ศ.2519

(ดูการผลิปี 2518/2519)

สำหรับในปี รัฐบาลใช้นโยบายการประกันราคาข้าว โดยให้โรงสีหรือผู้ประกอบการค้าข้าวอื่น ๆ รับซื้อข้าวจากชาวนาในราคาตามที่รัฐบาลกำหนด โดยมีได้มีการจัดหน่วยรับซื้อของทางราชการ เข้าไปซื้อข้าวเช่นเดียวกับที่ผ่านมา รัฐบาลใช้วิธีการให้ความช่วยเหลือ

ในค่านต่าง ๆ แก่โรงสีแทน เพื่อให้โรงสีหรือผู้ย้งฉางข้าวที่ประกอบธุรกิจซื้อข้าวสามารถเข้าไปรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรในราคาประกันที่รัฐบาลกำหนดไว้ เราอาจสรุปวิธีการในการดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกของรัฐบาลในปีนี้ได้ดังนี้คือ⁹

1. จังหวัดนครสวรรค์ประกาศรายชื่อผู้จดทะเบียนรับซื้อข้าวเปลือกให้ชาวนาทราบโดยผ่านทางวิทยุและสื่อมวลชนทุกอย่างในท้องถิ่น
2. ชาวนาสามารถนำข้าวเปลือกมาขายให้แก่โรงสีและผู้ย้งฉางได้ในราคาที่ทางรัฐบาลกำหนด โดยชาวนาจะต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการขนส่งข้าวไปยังโรงสีหรือผู้ย้งฉางของตัวเอง
3. โรงสีจะต้องรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาตามราคาที่ทางรัฐบาลกำหนดและจะต้องสต็อกข้าวตามปริมาณที่ทางรัฐบาลกำหนดด้วย กล่าวคือ โรงสีขนาดกลางจะต้องสต็อกข้าวเปลือกไม่น้อยกว่า 15 เท่าของกำลังการผลิตต่อวัน โรงสีขนาดใหญ่จะต้องสต็อกข้าวเปลือกไม่น้อยกว่า 30 เท่าของกำลังการผลิตต่อวัน¹⁰
4. โรงสีสามารถขอกู้เงินจากธนาคารได้ในกรณีที่ขาดเงินทุนในการซื้อข้าว โดยนำข้าวเปลือกไปจำนำแก่ธนาคารในท้องที่โดยเฉพาะธนาคารกรุงไทย¹¹
5. รัฐบาลจะหาทางระบายข้าวจากโรงสีโดยให้รัฐวิสาหกิจเข้าซื้อข้าวจากโรงสีและพยายามหาตลาดข้าวต่างประเทศ และติดภาระของผู้ส่งออกเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่สามารถระบายข้าวสารหรือขายข้าวสารของโรงสี

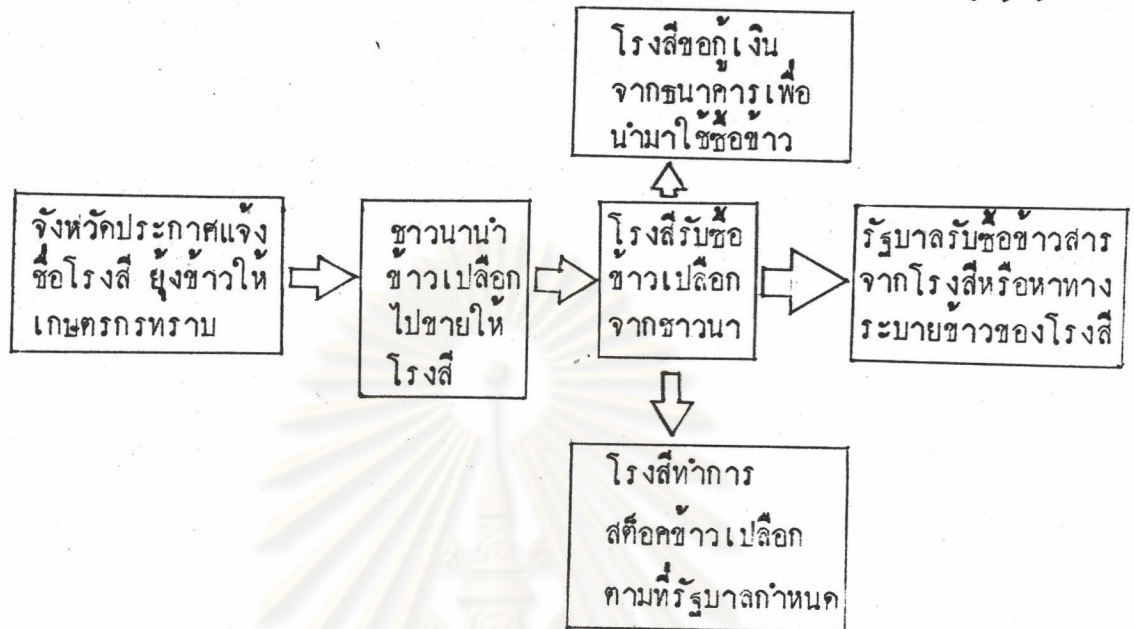
ขั้นตอนวิธีการที่รัฐบาลใช้ในการยกระดับราคาข้าวเปลือกในปีการผลิต 2518/2519 จะไม่ยุ่งยากเท่ากับปี 2518 ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้อาจแสดงได้ดังแผนภาพที่ 2

⁹ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ในส่วนงานพาณิชย์จังหวัดนครสวรรค์ และสรุปจากศูนย์จัดการเกี่ยวกับการค้าข้าว คำชี้แจงเรื่องการประกันราคาข้าว

¹⁰ โรงสีขนาดกลางคือโรงสีที่มีกำลังการผลิต 5-20 ตันต่อวัน ส่วนโรงสีขนาดใหญ่คือโรงสีที่มีกำลังการผลิตตั้งแต่ 20 ตัน (หรือเกิน) ต่อวันขึ้นไป

¹¹ สรุปจากศูนย์จัดการเกี่ยวกับการค้าข้าว คำชี้แจงเรื่องการประกันราคาข้าว

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการซื้อข้าวเปลือกตามนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลของจังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ.2519

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

นอกจากขั้นตอนในการดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกของรัฐบาลตามแผนภูมิดังกล่าวแล้วในปีการผลิต 2518/2519 รัฐบาลยังได้กำหนดให้มีหน่วยงานเข้ามารับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาเพื่อแก้ปัญหาหรือป้องกันกรณีที่โรงสีไม่ยอมซื้อข้าวเปลือก หรือไม่สามารซื้อข้าวเปลือกในราคาที่รัฐบาลประกันไว้ได้ โดยให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาและสมาชิกในราคาที่ทางรัฐบาลกำหนด และให้องค์การคลังสินค้ารับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาและซื้อข้าวสารจากโรงสีตามราคาที่ทางราชการกำหนด

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ได้มีการยกเลิกนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2519 และได้เปลี่ยนมาใช้มาตรการในการพยุงราคาโดยให้องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร เข้ามาทำหน้าที่ในการรับซื้อข้าวเปลือก ขั้นตอนหรือวิธีการในการดำเนินการของ อ.ต.ก. ก็จะเป็นเช่นเดียวกับปี 2518 ซึ่งนโยบายการพยุงราคาข้าวโดยให้ อ.ต.ก. เข้ามารับซื้อนี้มีการดำเนินการจนกระทั่งถึงเดือนกันยายน 2519 จึงได้เลิกดำเนินการเพราะราคาข้าวเปลือกดีขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี 2520 (กฎการผลิตปี 2519/2520)

ในปี 2520 รัฐบาลได้ใช้นโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกโดยการพุงราคา ซึ่งได้กำหนดให้ อ.ต.ก. เป็นองค์การที่เข้าไปดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา ขั้นตอนและวิธีการในการเข้าไปรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาของ อ.ต.ก. ก็จะเป็นเช่นเดียวกับขั้นตอนและวิธีการในปี 2518 ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในหน้า 39 และจะไม่กล่าวถึงอีก ในปีนี้รัฐบาลไม่ได้ประกาศราคารับซื้อข้าวเปลือก แต่ให้หน่วยรับซื้อแต่ละท้องที่รับซื้อในราคาท้องถิ่นของหน่วยรับซื้อแทน โดยทางรัฐบาลกำหนดราคาในขั้นสูงไว้ และกำหนดให้หน่วยรับซื้อทุกหน่วยดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในราคาตลาดของท้องที่ แต่ต้องไม่สูงกว่าราคาขั้นสูงที่ทางการกำหนดไว้ หากหน่วยรับซื้อใดซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในราคาที่สูงกว่าราคาที่กำหนดไว้ต้องชี้แจงเหตุผลที่ซื้อข้าวสูงกว่าราคาที่กำหนด

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี 2521 (กฎการผลิตปี 2520/2521)

ในปีนี้รัฐบาลมิได้เข้าไปแทรกแซงตลาดการค้าข้าวเปลือกแต่ประการใด เนื่องจากภาวะการตลาดเอื้ออำนวยให้ราคาข้าวอยู่ในระดับสูง รัฐบาลจึงได้ประกาศราคารับซื้อสำหรับชาวนาที่จะนำข้าวเปลือกมาขายเพื่อชำระหนี้ค้ำยู่ให้แก่ อ.ต.ก. เท่านั้น มาตรการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลในปีนี้จึงมิได้มีการดำเนินการแต่ประการใด ในส่วนจังหวัดนครสวรรค์ก็มิได้มีการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกแต่ประการใด

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี 2522 (กฎการผลิตปี 2521/2522)

ปีรัฐบาลได้กำหนดนโยบายยกระดับราคาข้าวเปลือก โดยให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์ร่วมกันดำเนินการ อ.ต.ก. และสหกรณ์การเกษตรดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา และกระทรวงพาณิชย์ทำหน้าที่ในการระบายข้าวสารที่แปรสภาพจากข้าวเปลือกที่ซื้อมาแล้วนำเงินดังกล่าวกลับไปซื้อข้าวเปลือกอีกทีหนึ่ง

สำหรับขั้นตอนและวิธีการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกหรือแทรกแซงตลาดของจังหวัดนครสวรรค์ในปีนี้ ก็ยังคงใช้วิธีการและขั้นตอนเช่นเดียวกันกับนโยบายในปี 2518 (กฎการผลิตปี 2517/2518) ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการพอสรุปได้คือ

1. รัฐบาลจัดสรรเงินงบประมาณให้ อ.ต.ก. โดยจัดสรรเงินจากกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรให้แก่ อ.ต.ก. และกรมส่งเสริมสหกรณ์เพื่อนำไปซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา

2. แต่งตั้งกรรมการระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อดำเนินการในการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา ซึ่งกรรมการทั้ง 2 ชุดประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอ เป็นประธานตามลำดับ

3. จัดตั้งหน่วยรับซื้อพร้อมทั้งประกาศจูงใจให้เกษตรกรทราวม โดยเลือกจากโรงสีที่มั่นคงความจำนงว่าจะเข้าร่วมโครงการ

4. กำหนดวัน เวลา ที่จะรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา

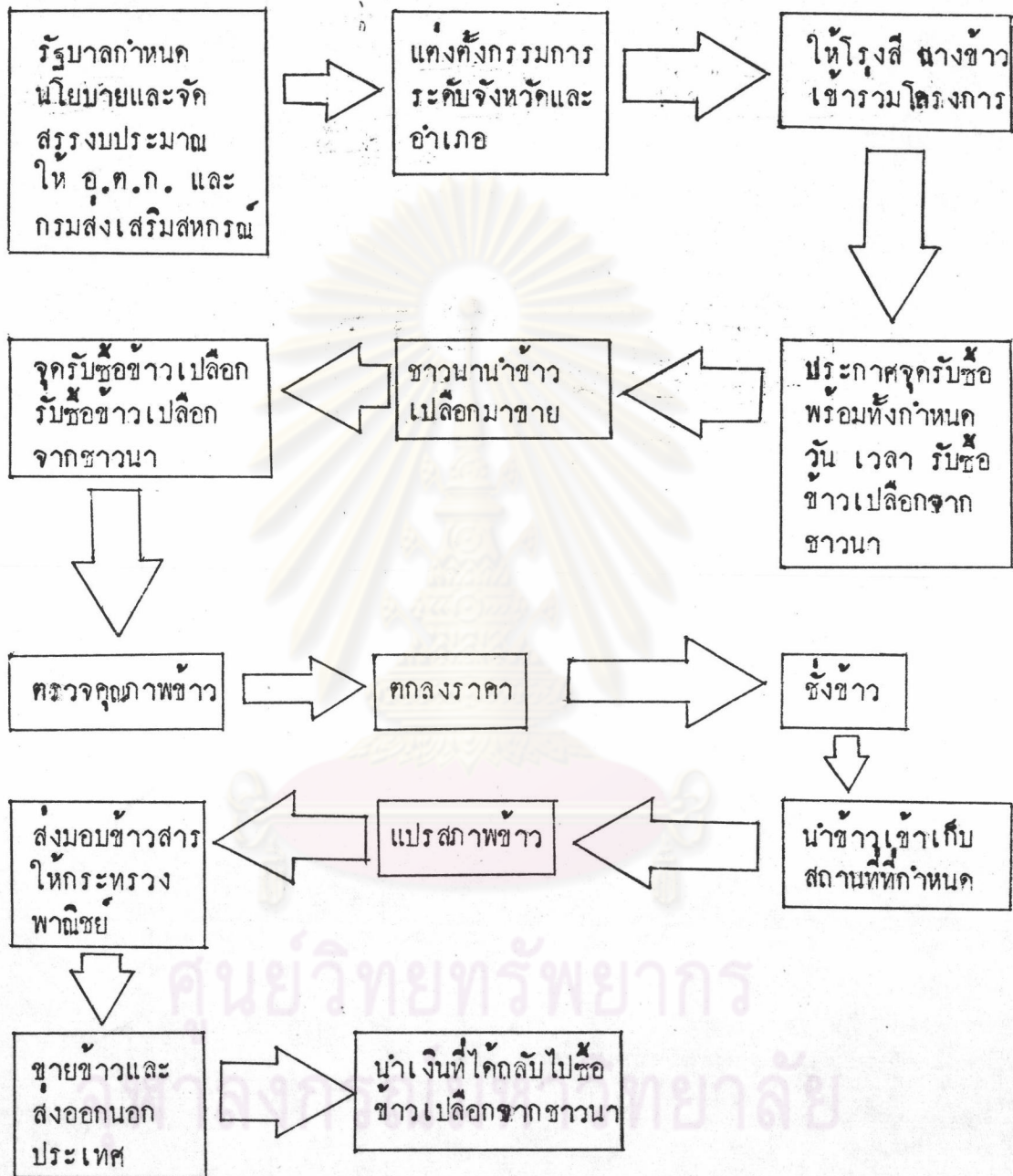
5. ดำเนินการรับซื้อข้าวจากชาวนา โดยมีขั้นตอนเช่นเดียวกับนโยบายปี 2518 ซึ่งเกษตรกรชาวนาต้องเสียค่าใช้จ่ายในการนำข้าวมาขายเอง และนอกจากนี้เกษตรกรที่จะนำข้าวมาขายจะต้องได้รับคำรับรองจากผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งวิธีการซื้อข้าวจะต้องพิจารณาถึงคุณภาพข้าว ความชื้น สิ่งเจือปนและชนิดของข้าวด้วย โดยจะต้องหักลดน้ำหนักข้าวที่ไม่ได้มาตรฐานตามอัตราที่ทางการกำหนด

6. ดำเนินการแปรรูปข้าวเปลือกแล้วส่งมอบข้าวสารให้กระทรวงพาณิชย์นำไปจำหน่าย

7. นำเงินที่ได้จากการจำหน่ายข้าวสารไปดำเนินการซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา จากขั้นตอนในการรับซื้อข้าวเปลือกของ อ.ต.ก. ในปี 2522 เราอาจแสดงขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกของ อ.ต.ก. ในลักษณะของแผนภาพได้ดังแผนภาพที่ 3

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 3 แสดงขั้นตอนการรับซื้อข้าวเปลือกตามนโยบายการยกเว้นราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลของจังหวัดนครสวรรค์ ปี พ.ศ.2522

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้นวิจัย

จะเห็นว่าขั้นตอนและวิธีการในการดำเนินการยกเว้นราคาข้าวเปลือกของปีนี้เป็นไปในลักษณะที่ค่อนข้างจะครบวงจรกล่าวคือ รัฐบาลได้เข้าไปมีบทบาทในฐานะพ่อค้ารายหนึ่งซื้อข้าวในราคาประกัน

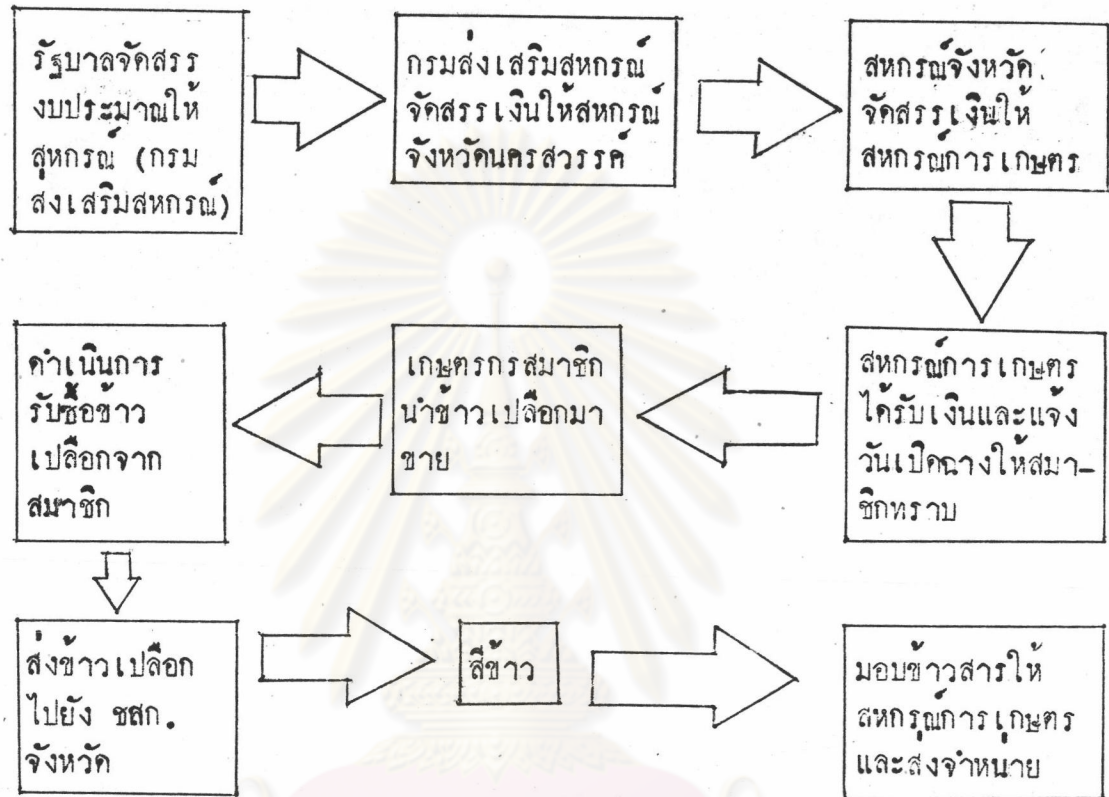
นอกจากการดำเนินงานของ อ.ต.ก. ในการรับซื้อข้าวเปลือกแล้วในฤดูกาลผลิตปีนี้ยังมีสหกรณ์การเกษตร เข้ามามีบทบาทในการยกระดับราคาข้าวเปลือกในรูปของ ขบวนการสหกรณ์อีกด้วย วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินงานของขบวนการสหกรณ์พอจะสรุปได้ดังนี้คือ ¹²

1. รัฐบาลกำหนดนโยบายและจัดสรรเงินงบประมาณให้กรมส่งเสริมสหกรณ์
2. กรมส่งเสริมสหกรณ์จัดสรรเงินให้แก่จังหวัดต่าง ๆ โดยจัดสรรให้ทางสหกรณ์จังหวัด
3. สหกรณ์จังหวัดรับเงินที่จะใช้ในโครงการจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ตามที่กรมส่งเสริมสหกรณ์จัดสรรให้
4. จังหวัดนครสวรรค์จัดสรรเงินให้แก่สหกรณ์การเกษตรภายในจังหวัด เพื่อนำไปซื้อข้าวจากสมาชิก
5. สหกรณ์ต่าง ๆ กำหนดเวลาเปิดรับซื้อข้าวจากสมาชิก โดยกำหนดวันเปิดฉางแล้วแจ้งให้สมาชิกทราบ
6. สมาชิกนำข้าวมาขายให้แก่สหกรณ์ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพข้าวเปลือกและชั่งข้าว แล้วจึงนำข้าวเก็บในฉาง
7. สหกรณ์ส่งข้าวเปลือกที่รับซื้อมาสู่ที่ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจังหวัด
8. ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรที่มีโรงสีสีข้าวและจัดส่งให้สหกรณ์การเกษตรตามความต้องการและจัดขายข้าวคังกล่าว ซึ่งส่วนหนึ่งจะส่งมายังกรุงเทพฯ ด้วย

ขั้นตอนและวิธีการในการรับซื้อข้าวเปลือกของขบวนการสหกรณ์นี้อาจแสดงเป็นแผนภาพที่ 4 ได้ในหน้าถัดไป

¹²ประมวลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ข้าราชการระดับสูงในสหกรณ์จังหวัดนครสวรรค์ และเจ้าหน้าที่ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรจังหวัดนครสวรรค์

แผนภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนการรับซื้อข้าวเปลือกโดยสหกรณ์การเกษตรตาม
นโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลของจังหวัด
นครสวรรค์ ปี พ.ศ.2522

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

วิธีการของขบวนการสหกรณ์การเกษตรนี้ถือเป็นอีกมาตรการหนึ่งในการดำเนินการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลในปี ซึ่งจังหวัดนครสวรรค์ได้นำมาใช้

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี พ.ศ.2523

(ฤดูกาลผลิตปี 2522/2523)

ในปีการผลิต 2522/2523 รัฐบาลได้เข้ามาดำเนินการยกระดับราคาข้าวเปลือก เช่นเดียวกับที่ผ่านมา โดยยังคงยึดถือนโยบายในปี 2521/2522 เป็นหลัก ดังนั้นขั้นตอนและวิธีการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกในปีจึงออกมาในรูปแบบเดียวกันหรือเช่นเดียวกับขั้นตอนในการดำเนินนโยบายในปี 2521/2522 แต่จะมีข้อแตกต่างกันเพียงประการเดียวคือในปี 2522/2523 นั้น รัฐบาลกำหนดให้ไปดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือก ณ สถานที่เก็บข้าว

ของชวานาหรือในหมู่บ้าน ซึ่งชวานาจะไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องค่าขนส่งมายังสถานที่ของ
โรงสี และหากชวานารายไคนำข้าวมาขาย ณ โรงสีหรือหน่วยรับซื้อทางการก็จะออกค่าใช้จ่าย
จ่ายในการขนส่งให้

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกกระตือรือร้นราคาข้าวเปลือกปี พ.ศ. 2524
(กฎการผลิตปี 2523/2524)

ในปีนั้นนโยบายการยกกระตือรือร้นราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลเปลี่ยนแปลงไป รัฐบาลล
บทบาทในการดำเนินการซื้อข้าวเปลือกของ อ.ค.ส. ลง แต่ใช้วิธีการทางการตลาดเพื่อ
มุ่งหวังที่จะให้มีการแข่งขันกันในการซื้อข้าวเปลือกจากชวานามากขึ้น โดยใช้การสร้าง
อุปสงค์ที่มาก เช่น การเร่งส่งออกตอนต้นฤดู สร้างสต็อกข้าวที่จะขายตลอดทั้งปีตอน
ต้นฤดู สร้างมูลภัณฑ์กันชนข้าวสารของรัฐบาลโดยซื้อข้าวสารจากโรงสีในราคาที่ทางราชการ
กำหนด และให้ อ.ค.ส. ประมูลรับซื้อข้าวสารจากโรงสีเพื่อตั้งราคาข้าวเปลือก ซึ่งวิธีการ
ในการประมูลรับซื้อข้าวสารของ อ.ค.ส. ในจังหวัดนครสวรรค์นั้นพอสรุปได้ดังนี้คือ

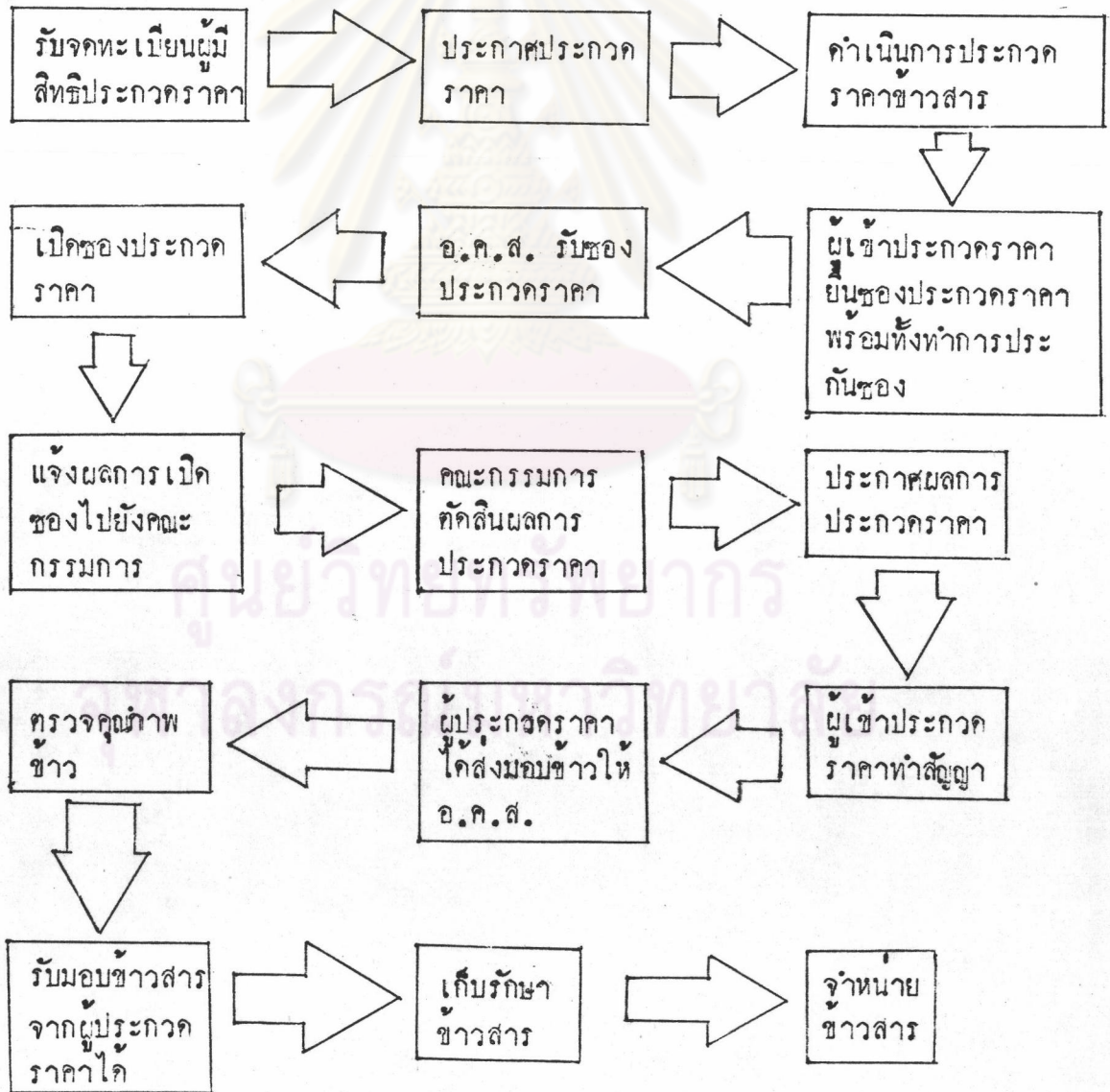
1. องค์การคลังสินค้าจะดำเนินการจดทะเบียนผู้มีสิทธิเข้าประกวดราคาข้าวสาร
2. ประกาศประกวดราคาโดยระบุชนิดข้าว ระยะเวลาการส่งมอบ และสถานที่
ที่จะส่งมอบ
3. ดำเนินการประกวดราคาโดยมีกรรมการ 3-5 คน รับของประกวดราคาจาก
ผู้มีสิทธิเข้าประกวด ซึ่งทาง อ.ค.ส. กำหนดให้ผู้ยื่นของประกวดราคาแยกซองระหว่างข้าว
ต่างชนิดกัน และต้องยื่นประกวดราคาไม่ต่ำกว่า 500 กระสอบต่อเดือนต่อสถานที่ส่งมอบ
4. ผู้ยื่นของประกวดราคาจะต้องทำประกันของประกวดราคา โดยยื่นเป็นเงินสด
หรือคราฟต์ สั่งจ่าย อ.ค.ส. ค่าย
5. เปิดซองประกวดราคาภายในวันเดียวกัน
6. แจ้งผลการ เปิดซองให้คณะกรรมการนโยบายข้าวพิจารณาตัดสินผลการประ
ประกวดราคา ซึ่งตามปกติการตัดสินผลการประกวดราคานี้ ราคาที่เสนอจะต้องไม่สูงกว่าราคา
กลางที่ทางการกำหนดไว้ ซึ่งราคากลางนี้มีวิธีการคิดของทางราชการ
7. คณะกรรมการตัดสินผลการประกวดราคาแล้วแจ้งให้ทางจังหวัดทราบเพื่อ
ติดประกาศและประกาศผลการประกวดราคาทางวิทยุหรือโทรทัศน์ด้วย
8. ผู้ประกวดราคาที่ได้รับประกวดราคาได้ ต้องลงนามในสัญญาที่ อ.ค.ส. กำหนด
ภายใน 3 วัน นับจากวันที่ประกาศผลการประกวดราคา

9. กำหนดการส่งมอบข่าวสารตามชนิดที่ประมวลได้ต่อเจ้าหน้าที่ ณ สถานที่ส่งมอบ
ข่าวสารตามที่ทาง อ.ค.ส. กำหนดภายในระยะเวลาที่กำหนด

10. ผู้ประกวดราคาได้ขอคืนประกันของประกวดราคา

จากขั้นตอนในการดำเนินการยกเว้นราคาข้าวเปลือกโดยการประกวดราคาข้าว
สารของ อ.ค.ส. สามารถดูได้จากแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 แสดงขั้นตอนในการประกวดราคาข้าวสารของ อ.ค.ส. ตาม
นโยบายการยกเว้นราคาข้าวเปลือกของจังหวัดนครสวรรค์
ตุลาคม พ.ศ. 2523/2524

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการยกกระถางราคาข้าวเปลือก พ.ศ.2525

(กฎการผลิตปี 2524/2525)

จากการดำเนินการในปี 2524 ซึ่งราคาข้าวเปลือกอยู่ในภาวะที่มีราคาดี ในปีนี้ รัฐบาลจึงยังคงใช้นโยบายหรือแนวทางเดิมในการยกกระถางราคาข้าวเปลือกโดยให้ อ.ค.ส. ดำเนินการประมูลรับซื้อข้าวสารจากโรงสีต่าง ๆ ดังนั้นขั้นตอนในการปฏิบัติการตามนโยบายการยกกระถางราคาข้าวเปลือกในปี 2525 โดยการประมูลข้าวสารของ อ.ค.ส. จึงไม่แตกต่างจากในปี พ.ศ.2524 ซึ่งได้กล่าวไว้แล้วในหน้า 69 และนอกจากการประมูลข้าวสารของ อ.ค.ส. แล้ว รัฐบาลยังได้ให้ อ.ค.ก. มาดำเนินการเสริมในการยกกระถางราคาข้าวเปลือก โดยให้ อ.ค.ก. ออกไปรับซื้อข้าวเปลือกในพื้นที่ต่าง ๆ ในราคาที่ รัฐบาลกำหนด ซึ่งขั้นตอนและวิธีการในการรับซื้อข้าวของ อ.ค.ก. ก็จะเป็นเช่นเดียวกับ ในปี 2521/2522 ในหน้า 65 ซึ่งผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงอีก

ขั้นตอนการดำเนินการยกกระถางราคาข้าวเปลือก พ.ศ.2526

(กฎการผลิตปี 2525/2526)

ดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่าในปีรัฐบาลหันมาใช้นโยบายแบบเสรี โดยเน้นการลดบทบาทของส่วนราชการต่าง ๆ ลง วิธีการในการยกกระถางราคาข้าวเปลือกของ รัฐบาลในปีนี้ได้แก่ การเน้นการส่งออกโดยลการะของผู้ส่งออก ทั้งนี้รัฐบาลมีความเชื่อว่า หากรัฐบาลลดการะของผู้ส่งออกแล้วจะเป็นการกระตุ้นให้ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้ ชัยับตัวสูงขึ้น และนอกจากนี้รัฐบาลยังได้ให้กระทรวงพาณิชย์ดำเนินการแทรกแซงข้าวสาร โดยมีเป้าหมายการขายไว้ในแต่ละเดือน หากเดือนใดการขายข้าวของเอกชนไม่ได้ตาม เป้าหมาย รัฐบาลจะเข้ามาซื้อข้าวสารเพื่อให้การค้าเป็นไปตามเป้าหมายที่รัฐบาลกำหนดไว้ ซึ่งนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวทำให้ทางจังหวัดนครสวรรค์ได้มีการปฏิบัติการใด ๆ ในการยกกระถางราคาข้าวเปลือกในส่วนนี้ นอกจากนโยบายนั้นแล้ว รัฐบาลยังได้เข้ามาซื้อข้าวเปลือก โดยการรับชำระหนี้ค่าปุ๋ยค้ำยข้าวเปลือกของ อ.ค.ก. การใช้ขบวนการสหกรณ์และการรับ จำนำข้าวเปลือกของ อ.ค.ส. และ ธ.ก.ส. ซึ่งหากจะพิจารณาถึงขั้นตอนและวิธีการในการเข้าไปรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาของจังหวัดนครสวรรค์ในปีแล้ว จะแยกเป็น 3 ส่วนคือ การเข้าไปดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกของ อ.ค.ก. ซึ่งจะมีขั้นตอนในการดำเนินการเช่นเดียวกับการเข้าไปรับซื้อข้าวเปลือกของ อ.ค.ก. ในปี 2521/2522

ซึ่งมีขั้นตอนเช่นเดียวกันในหน้า 65.

การเข้าไปรับซื้อข้าวเปลือกในรูปของขบวนการสหกรณ์ รัฐบาลยังคงยึดถือวิธีการ และขั้นตอนในการปฏิบัติเช่นเกี่ยวกับการดำเนินการในปี 2521/2522 ดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว ในหน้า 67

การดำเนินการยกระดับราคาข้าวเปลือกโดยการรับจำนำข้าวเปลือกของ ช.ก.ส. และ อ.ค.ส. เป็นอีกโครงการหนึ่งที่ใช้ยกระดับราคาข้าวเปลือกในปี 2526 ซึ่งโครงการนี้ได้มีการดำเนินการของหน่วยงานทั้งสองตั้งแต่ปี 2524/2525 แต่ดำเนินการในขอบเขตจำกัด ในปีนี้รัฐบาลได้กำหนดให้มาตรการการรับจำนำและรับฝากข้าวเปลือกจากชาวนาเป็นอีกมาตรการหนึ่งในการยกระดับราคาข้าวเปลือก นอกจากมาตรการทั้ง 2 ประการ ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว สำหรับวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการรับฝากข้าวและรับจำนำข้าวเปลือกจากชาวนามีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้คือ¹³

1. ชาวนาที่จะฝากข้าวเปลือกจะต้องแสดงความจำนงที่จะฝากข้าวเปลือก โดยต้องขอหนังสือรับรองจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้แทน
2. ชาวนาแจ้งความจำนงที่จะนำข้าวมาฝาก อ.ค.ส. ให้เจ้าหน้าที่ อ.ค.ส. ทราบในวัน เวลาราชการภายในเวลาที่ทาง อ.ค.ส. กำหนดไว้
3. ชาวนานำข้าวเปลือกที่จะนำมาฝากส่งมอบ ณ คลังสินค้าของ อ.ค.ส. ซึ่งข้าวเปลือกที่จะนำมาฝากจะต้องมีมาตรฐานตามที่ทาง อ.ค.ส. กำหนดไว้ โดยชาวนาจะต้องรับผิดชอบในการขนส่งมายังคลังสินค้าของ อ.ค.ส. เอง
4. ชาวนารับใบรับฝากของและใบประทวนสินค้าจาก อ.ค.ส. ซึ่งเอกสารเหล่านี้ อ.ค.ส. จะออกให้เมื่อชาวนานำข้าวไปฝาก อ.ค.ส. ซึ่งได้ส่งมอบข้าว ณ คลังสินค้าของ อ.ค.ส. เรียบร้อยแล้ว
5. เกษตรกรชาวนานำเอกสารจากข้อ 4 ไปจำนำกับ ช.ก.ส.
6. ช.ก.ส. จ่ายเงินให้กับชาวนา

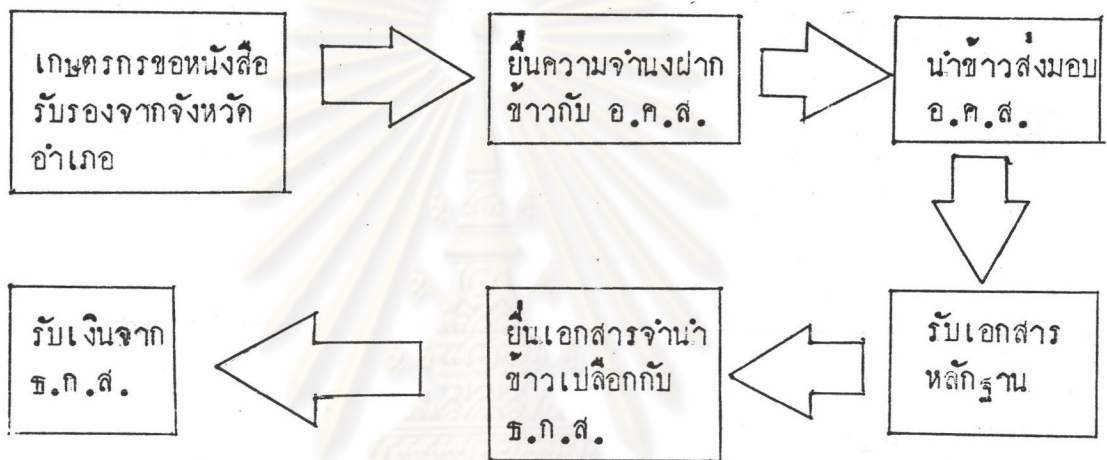
และเมื่อราคาข้าวในตลาดสูงขึ้น ชาวนาจะไถถอนข้าวเปลือกออกไปจำหน่ายได้ โดยนำเงินไปไถถอนการจำนำจาก ช.ก.ส. โดยเสียเงินต้นและดอกเบี้ยตามที่ทาง ช.ก.ส. กำหนด และรับเอกสารคือใบรับฝากและใบประทวนสินค้าคืนจาก ช.ก.ส. หลังจากนั้นชาวนา

¹³ ประมวลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ข้าราชการระดับสูงใน อ.ค.ส.

สามารถนำเอกสารดังกล่าวไปยื่นขอรับคืนข้าวเปลือกจาก อ.ค.ส. ได้โดยชำระค่าฝากให้ อ.ค.ส. แล้วรับข้าวเปลือกไปจากคลังของ อ.ค.ส. ได้

ขั้นตอนในการดำเนินการรับฝากข้าวและรับจำหน่ายข้าวเปลือกของ อ.ค.ส. สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 แสดงขั้นตอนการรับฝากข้าวและการจำหน่ายข้าวเปลือกตามนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาล ของจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ.2526

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

จากแผนภาพแสดงขั้นตอนการรับฝากและรับจำหน่ายข้าวเปลือกของ อ.ค.ส. และ อ.ก.ส. ดังกล่าว เป็นการชะลอการขายข้าวเปลือกของชาวนาเพื่อให้ชาวนานำข้าวเปลือกมาขายในช่วงที่มีราคาสูง จะเห็นได้ว่าในปีนั้นรัฐบาลได้ใช้มาตรการต่าง ๆ และใช้องค์การเข้ามาดำเนินการหลายองค์การคือ อ.ท.ก. สหกรณ์การเกษตร อ.ค.ส. และ อ.ก.ส.

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี พ.ศ.2527

(กฎการผลิตปี 2526/2527)

การปฏิบัติการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลในปีนั้นนั้น คงได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ว่า รัฐบาลยังคงใช้นโยบายในการดำเนินการค้าอย่างเสรี โดยลดการะผู้ส่งออกเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดภาวะการแข่งขันและซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในราคาสูงขึ้น และใช้กลไกทางการตลาดโดยการสร้างอุปสงค์เทียมในการค้าข้าวโดยให้ผู้ส่งออกดำเนินการสต็อกข้าวเพื่อให้เกิดความต้องการข้าวมากขึ้นในช่วงต้นฤดู เพื่อให้ราคาข้าวเปลือกสูงขึ้น

นอกจากใช้มาตรการทางกวดตลาแล้ว ในการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาเอง รัฐบาลยังคงมีมาตรการหลักโดยให้ อ.ค.ส. และ ช.ก.ส. รับฝากและรับจำหน่ายข้าวเปลือกจากชาวนา ซึ่งขั้นตอนในการรับฝากและรับจำหน่ายข้าวเปลือกก็ยังคงมีขั้นตอน เช่นเดียวกับในปี 2526

สำหรับการสร้างอุปสงค์เทียมในการค้าข้าวนั้น รัฐบาลได้อาศัยกระทรวงพาณิชย์ เป็นกลไกหลัก วิธีการในการปฏิบัตินั้น กระทรวงพาณิชย์ได้กำหนดวิธีการหลัก ๆ ไว้คือ¹⁴

1. กำหนดให้ผู้ส่งออกดำเนินการสต็อกข้าวตามปริมาณที่กำหนด
2. พิจารณาลดภาระผู้ส่งออก เช่น ค่าธรรมเนียมการส่งออก ภาษีการส่งออก
3. กระทรวงพาณิชย์พิจารณาจัดสรรปริมาณการส่งออกข้าวตามสัญญาแบบรัฐบาลต่อรัฐบาลให้แก่ผู้ส่งออก
4. กำหนดการดำเนินการจัดการสินเชื่อคอกเบี้ยค่าให้แก่ผู้ส่งออกเพื่อการสต็อกข้าวส่งออก

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกเว้นราคาข้าวเปลือกปี พ.ศ. 2528

(กฎการผลิตปี 2527/2528)

ในปีรัฐบาลยังคงใช้กลไกการตลาและการค้าเสรีในการยกเว้นราคาข้าวเปลือก โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติตามโครงการต่าง ๆ คือ

การรับจำหน่ายข้าวเปลือกของ อ.ค.ส. และ ช.ก.ส. ยังคงยึดถือขั้นตอนในการปฏิบัติเช่นเดียวกับในปี 2525/2526 ดังได้กล่าวไว้แล้วในหน้า 72

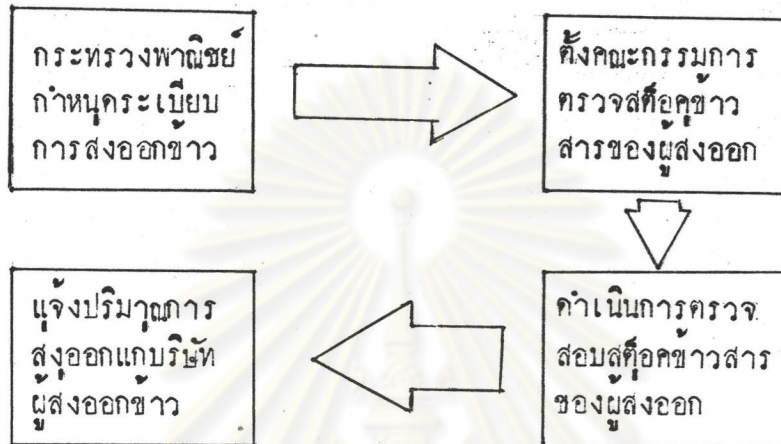
ในการพิจารณาการจัดสรรโควตาการส่งออกข้าวให้แก่ผู้ส่งออกของกระทรวงพาณิชย์ มีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

1. กระทรวงพาณิชย์ออกระเบียบว่าด้วยการส่งออกข้าวและผลิตภัณฑ์ข้าวออกไปนอกราชอาณาจักรในปี 2528
2. จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบสต็อกข้าวสารของผู้ส่งออก
3. กำหนดการตรวจสอบสต็อกข้าวสารของผู้ส่งออก โดยมีผู้แทนจากทั้งภาคราชการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง
4. แจงปริมาณการจัดสรรให้แก่ผู้ส่งออกทราบ

¹⁴ประมวลจากระเบียบของทางราชการและการสัมภาษณ์อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ท่านหนึ่ง, วันที่ 5 มกราคม 2530.

ขั้นตอนหรือวิธีปฏิบัติในการจัดสรรปริมาณการส่งออกข้าวให้ผู้ส่งออกเพื่อค้ำราคาข้าวเปลือกในประเทศโดยการสร้างอุปสงค์เทียมนั้นอาจแสดงได้ดังแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 แสดงขั้นตอนการปฏิบัติในการจัดสรรปริมาณการส่งออกข้าวแก่ผู้ส่งออกเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือกในปี พ.ศ.2528

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

จากขั้นตอนดังกล่าวทางราชการเชื่อว่าจะทำให้เกิดอุปสงค์เทียมในการซื้อข้าวสาร และจะส่งผลกระทบต่อความต้องการข้าวเปลือกตอนต้นฤดูสูงขึ้น อันจะมีผลทำให้ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาขายได้ค้ำขึ้นด้วย อย่างไรก็ตามโครงการนี้ทางจังหวัดนครสวรรค์ได้มีการดำเนินการแต่ประการใด เนื่องจากเป็นการดำเนินการในส่วนกลางเท่านั้น

มาตรการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกที่มีการนำไปปฏิบัติในจังหวัดนครสวรรค์ในปีนี้ได้แก่ มาตรการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ซึ่งกำหนดให้มีการจัดสรรเงินให้แก่โรงสีเพื่อนำไปซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในราคาที่รัฐบาลกำหนดไว้ โดยมีขั้นตอนและวิธีการในการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาพอสรุปได้ดังนี้คือ 15

1. รัฐบาลจัดสรรเงินให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้าไปกำหนดมาตรการในการยกระดับราคาข้าวเปลือก โดยมีคณะกรรมการบริหารในส่วนกลางเพื่อควบคุมการดำเนิน

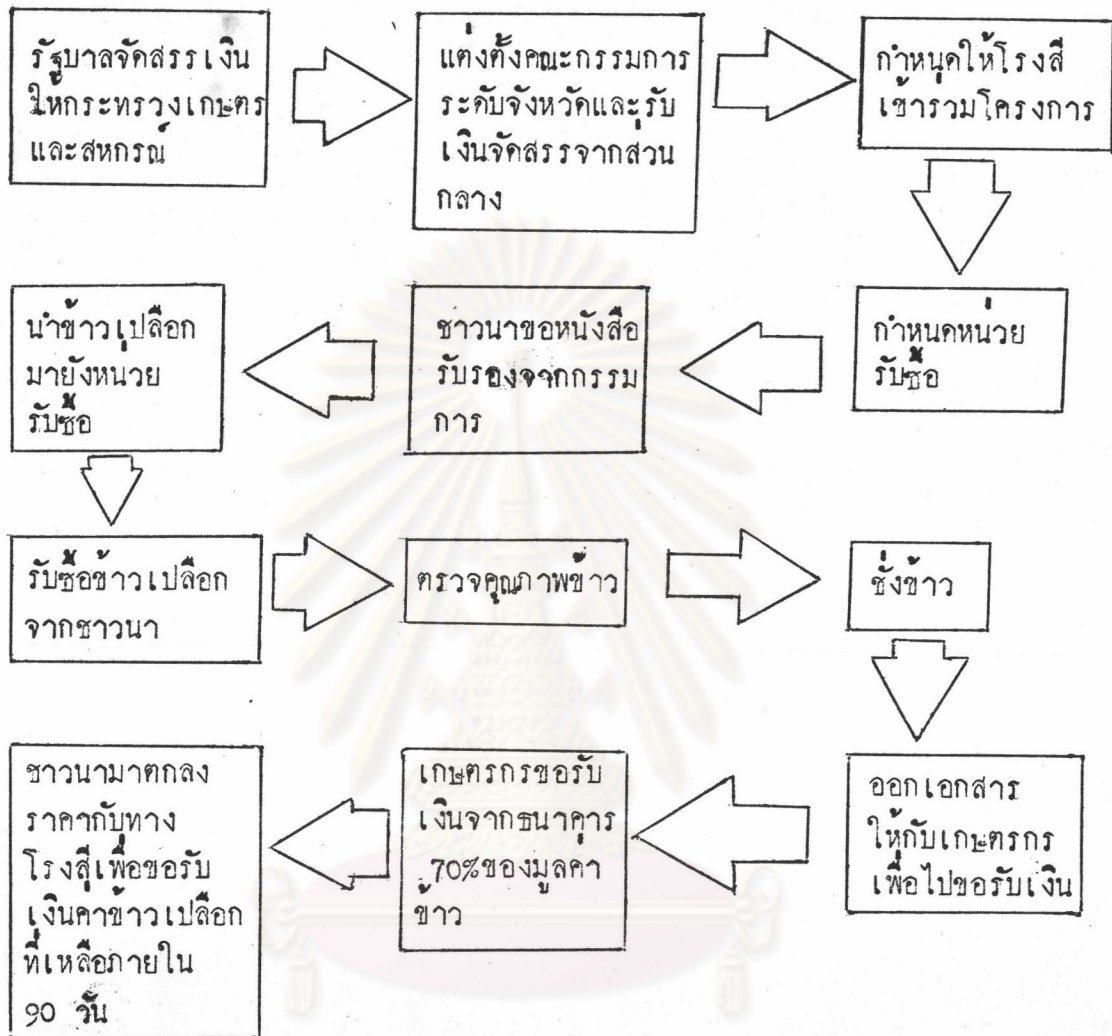
15 ประมวลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกษตรจังหวัดนครสวรรค์และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และระเบียบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ว่าด้วยวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการซื้อข้าวเปลือกตามมาตรการเสริมนโยบายข้าว ปี พ.ศ.2527 - พ.ศ.2528 (กรุงเทพมหานคร, 2527)

งานตามมาตรการเสริมนโยบายข้าวปี พ.ศ.2527 - พ.ศ.2528

2. จัดสรรเงินให้แก่จังหวัด ซึ่งในจังหวัดจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดทำหน้าที่ควบคุมการซื้อข้าวเปลือกประจำจังหวัด
3. จังหวัดนครสวรรค์ดำเนินการคัดเลือกโรงสีที่จะเข้าร่วมโครงการ โดยให้โรงสียื่นความจำนงขอร่วมโครงการ
4. กำหนดหน่วยรับซื้อซึ่งเป็นสถานที่ของโรงสี และจะมีเจ้าหน้าที่ซึ่งทางคณะกรรมการระดับจังหวัดแต่งตั้งให้ไปปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการรับซื้อข้าวเปลือกของโรงสี
5. ดำเนินการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาโดยมีขั้นตอนการปฏิบัติในรายละเอียดดังนี้
 - 5.1 เกษตรกรที่จะขายข้าวเปลือกจะต้องทำนาเองหรือเป็นสถาบันเกษตรกร และต้องได้รับการรับรอง จากคณะกรรมการระดับจังหวัดว่าชาวนานำมาขายเป็นข้าวของตนเอง
 - 5.2 ชาวนานำข้าวมาขาย ณ หน่วยรับซื้อโดยต้องรับผิดชอบค่านำเข้าจ่ายในการขนส่งเอง
 - 5.3 หน่วยรับซื้อตรวจคุณภาพข้าว
 - 5.4 ดำเนินการชั่งน้ำหนักข้าวเปลือก
 - 5.5 ออกเอกสารให้แก่ชาวนานำข้าวเปลือกมาขาย
6. เกษตรกรชาวนานำเอกสารไปรับเงินค่าข้าวจากทางธนาคาร โดยจะได้รับค่าข้าวในอัตรา 70% ของราคามาตรฐาน (ราคามาตรฐานคือราคาที่รัฐบาลกำหนด เช่น ราคาประกัน)
7. เกษตรกรชาวนามาตกลงราคาขั้นสุดท้ายกับทางโรงสีภายใน 90 วัน เพื่อรับราคาค่าข้าวเปลือกที่เหลือ ซึ่งราคาค่าข้าวเปลือกที่เหลือจะพิจารณาจากราคาตลาดหรือราคาทางการกำหนดว่าราคาใดสูงกว่ากัน

จากขั้นตอนในการดำเนินการแทรกแซงราคาค่าข้าวเปลือกของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดนครสวรรค์ เราอาจแสดงแผนภาพขั้นตอนการรับซื้อข้าวเปลือกตามโครงการนี้ได้ในแผนภาพที่ 8 ในหน้าถัดไป

แผนภาพที่ 8 แสดงขั้นตอนการรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาตามมาตรการของ
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปี พ.ศ.2527 - พ.ศ.2528

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

หากพิจารณาแล้วจะพบว่า การดำเนินนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในปี
นี้เป็นการชะลอการขยายตัวของข้าวเปลือกของชาวนา เพื่อให้หน้าไปขายในช่วงที่ข้าวเปลือกราคาสูง
ขึ้นในภายหลังมากกว่า

มาตรการเสริมในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของกระทรวงมหาดไทย นอกจาก
ขั้นตอนในการรับซื้อข้าวเปลือกภายใต้โครงการต่าง ๆ แล้ว ในปีนี้กระทรวงมหาดไทยยังได้มี
การเข้ามาดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกโดยกำหนดโครงการแทรกแซงราคาข้าว
เปลือกของกระทรวงมหาดไทยในปี 2527/2528 ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการในจังหวัด

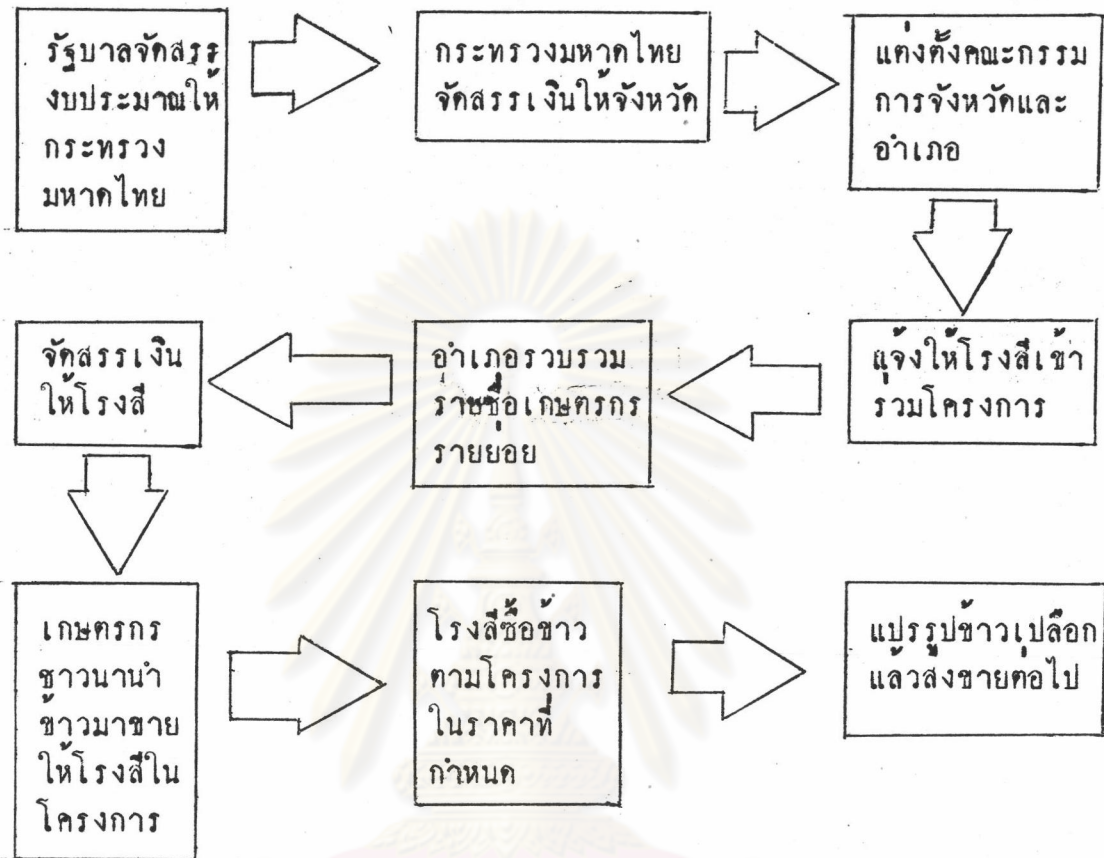
นครสวรรค์พอสรุปได้ดังนี้คือ 16

1. รัฐบาลจัดสรรเงินงบประมาณให้กระทรวงมหาดไทยเพื่อดำเนินการในโครงการยกระดับราคาข้าวเปลือก
2. กระทรวงมหาดไทยจัดสรรเงินงบประมาณให้จังหวัดแต่ละจังหวัด
3. จังหวัดแต่งตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัดและอำเภอในการปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว โดยคณะกรรมการระดับจังหวัดมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานคณะกรรมการระดับอำเภอมีนายอำเภอเป็นประธาน
4. ให้คณะกรรมการระดับอำเภอแจ้งให้โรงสีทราบเพื่อให้โรงสีต่าง ๆ แจ้งความจำนงจะเข้าร่วมโครงการ
5. อำเภอสำรวจรายชื่อเกษตรกรรายย่อยที่มีที่นา และมีข้าวขายไม่มากนัก (มีข้าวขายราว 5-10 เกวียน) โดยเรียงลำดับความสำคัญเสนอจังหวัด
6. จังหวัดจัดสรรเงินให้แก่โรงสีที่เข้าร่วมโครงการโดยกำหนดให้โรงสีสมทบเงินของโรงสีอีกเท่าหนึ่งในโครงการ
7. อำเภอส่งรายชื่อชานา รายย่อยที่รวบรวมไว้ให้แก่โรงสีจะได้ซื้อข้าวจากชานาดังกล่าว
8. ชานานำข้าวเปลือกมาขายให้แก่โรงสีที่เข้าร่วมโครงการในราคาสูงกว่าราคาตลาดเกวียนละ 100 บาท โดยชานาจะต้องรับผิดชอบในการส่งข้าวมาส่งมอบ ณ โรงสีเอง แต่ชานาอาจรวมตัวกันแล้วให้ทางโรงสีออกไปรับซื้อข้าวตามวันและเวลาที่กำหนดก็ได้ แต่ปริมาณข้าวต้องมากกว่า 20 เกวียน
9. โรงสีจ่ายเงินให้ชานาเป็นเงินสดแล้วนำข้าวไปแปรรูปขายต่อไป

ในการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกของกระทรวงมหาดไทยของปี 2528 (เริ่มใช้กับชานาปราง) ซึ่งเป็นมาตรการเสริมนั้น เราอาจแสดงได้ดังแผนภาพที่ 9

¹⁶ประมวลจากการสัมภาษณ์ข้าราชการสำนักงานปกครองจังหวัดนครสวรรค์ และเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง

แผนภาพที่ 9 แสดงขั้นตอนการดำเนินการในการรับซื้อข้าวเปลือกของ
กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ.2528

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการเข้าไปแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกในปี 2528 มีหลายมาตรการและมีวิธีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละหน่วยงาน ซึ่งลักษณะเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดผลตามมาหลายประการ ซึ่งผลของการดำเนินการตามนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกจะไต่กล่าวถึงในบทที่ 5

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี พ.ศ.2529

(กฎการผลิตปี 2528/2529)

ในปีที่รัฐบาลได้กลับมาใช้นโยบายการประกันราคาข้าวเปลือกอีกครั้ง โดยการบังคับให้ผู้ประกอบการค้าข้าวต้องซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในราคาที่กำหนดหากไม่ซื้อก็จะมีผลความผิดตามกฎหมาย นโยบายในปีนี้อาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินการยกระดับราคาข้าวเปลือก ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการตามมาตรการต่าง ๆ ดังนี้คือ

โครงการยกระดับราคาข้าวเปลือกของกระทรวงพาณิชย์ มีขั้นตอนการปฏิบัติ เช่นเดียวกับกรวยยกระดับราคาข้าวเปลือกในปีการผลิต 2518/2519 แต่รัฐบาลได้เพิ่ม การช่วยเหลือทางการเงินให้แก่โรงสีที่เข้าร่วมโครงการ โดยรัฐบาลจะช่วยลดภาระ คอกเบี้ยของโรงสีให้เหลือเพียง 9% ส่วนอีก 6.5% รัฐบาลจะเสียดอกเบี้ยแทนโรงสี โดยให้โรงสีที่จะเข้าร่วมโครงการแจ้งความจำนงและคั่งสที่ออกข้าวตามจำนวนที่ทาง รัฐบาลกำหนด ขั้นตอนในการดำเนินการปฏิบัติจึงเป็นเช่นเดียวกับปี 2519

โครงการซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์การเกษตร ซึ่งในปีนี้ รัฐบาลใช้เป็นมาตรการเสริมนั้น ขั้นตอนในการปฏิบัติยังคงยึดถือตามขั้นตอนการดำเนินการ เช่นเดียวกับปี 2522 ในหน้า 66-67

การปฏิบัติตามนโยบายในปีนี้เป็นปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำอย่างมากจน กระทั่งชาวนามีการรวมตัวและเดินขบวนเรียกร้องจนทำให้นายโกศล ไกรฤกษ์ รัฐมนตรี ว่าการกระทรวงพาณิชย์ต้องลาออกจากตำแหน่งเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2529 และ รัฐบาลได้แต่งตั้ง ร.ท.อ.สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ เข้าดำรงตำแหน่งแทนหลังจากที่มี การเปลี่ยนแปลงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ นโยบายและมาตรการในการยกระดับ ราคาข้าวเปลือกก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย¹⁷ ซึ่งขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการยกระดับ ราคาข้าวเปลือกในช่วงหลังปี 2529 อาจพิจารณาเป็นโครงการได้คือ

- โครงการรับซื้อข้าวเปลือกของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งมุ่งช่วยเหลือชาวนา รายย่อยยังคงมีขั้นตอนการปฏิบัติเช่นเดียวกับในปี 2527/2528 ในหน้า 77-78

- โครงการรับซื้อข้าวเปลือกของ อ.ค.ก. กวายนประมาณ 750 ล้านบาท ซึ่งขั้นตอนการดำเนินงานยังยึดตามขั้นตอนและวิธีการที่ได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่ปี 2521/ 2522 ในหน้า 64-65

การดำเนินการในการปฏิบัติตามนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือกของ จังหวัดนครสวรรค์ในปีนี้เป็นข้ออ้างจะสับสนและขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ

¹⁷นโยบายดังกล่าวดูได้จากบทที่ 2

ขั้นตอนการดำเนินการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกปี พ.ศ.2530

(กฎการผลึกปี 2529/2530)

สิ่งที่ได้กล่าวแล้วว่าในปีนี้รัฐบาลกำหนดนโยบายการยกระดับราคาข้าวเปลือก โดยมีมาตรการต่าง ๆ หลายมาตรการ โดยไม่กำหนดราคาประกันหรือราคารับซื้อที่แน่นอน แต่ปล่อยให้เป็นไปตามภาวะตลาดซึ่งมาตรการต่าง ๆ อาจพิจารณาการปฏิบัติได้ดังนี้

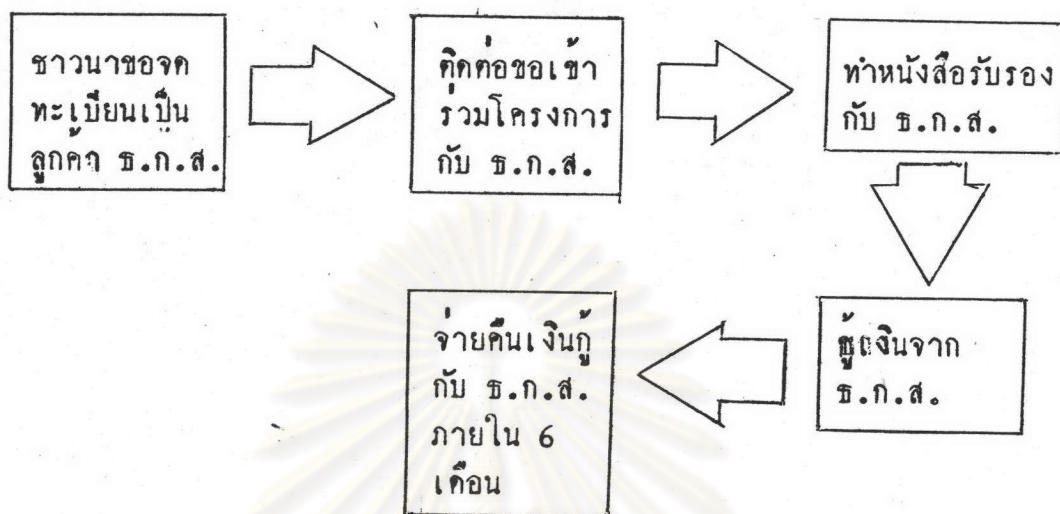
โครงการรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส.มีหลักการในการที่จะให้ชาวนาชะลอการขายข้าวเพื่อรอเวลาให้ราคาดีขึ้น การดำเนินการตามโครงการนี้มีขั้นตอนพอสรุปได้คือ¹⁸

1. ชาวนาที่จะจำนำข้าวเปลือกต้องจดทะเบียนเป็นลูกค้าของ ธ.ก.ส. และต้องมีบัญชีเงินเป็นของตนเองและมีข้าวเปลือกที่จะจำนำเป็นของตนเอง
2. ติดต่อกับทาง ธ.ก.ส. ขอเข้าร่วมโครงการจำนำข้าวเปลือก ซึ่งจะมีการตรวจสอบหรือมาทูลงบัญชีเงินและข้าวในฉาง
3. ชาวนารวมกลุ่มกันและต้องรับมีคชอบในฐานะลูกค้าร่วมกันโดยทำหนังสือรับรองฉบับทางธนาคาร
4. ชาวนาถูกเงินจากธนาคารในอัตราร้อยละ 80 ของมูลค่าข้าวเปลือกที่ประเมิน และแต่ละรายจะขอกู้เงินได้ไม่เกิน 100,000 บาท และไม่มีสิทธิในข้าวเปลือกที่ประกันไว้ หากชาวนาจะขายข้าวต้องขออนุญาตธนาคารก่อน
5. ชาวนาต้องนำเงินไปชำระคืน ธ.ก.ส. พร้อมดอกเบี้ย 3% ต่อปีในระยะเวลา 6 เดือนนับตั้งแต่วันที่เงินจาก ธ.ก.ส.

การดำเนินการตามโครงการรับจำนำข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ปี 2530 ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ อาจแสดงเป็นแผนภาพที่ 10 ในหน้าถัดไป

¹⁸ สัมภาษณ์ผู้จัดการ ธ.ก.ส. สาขานครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2531.

แผนภาพที่ 10 แสดงขั้นตอนในการรับจำนำข้าวเปลือกจากชาวนาของ
ธ.ก.ส. ในปี 2530

ที่มา : ประมวลจากการศึกษาของผู้วิจัย

โครงการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกของกระทรวงมหาดไทย โครงการนี้
เป็นการดำเนินการต่อเนื่องมาจากปี 2528 และ 2529 ดังนั้นขั้นตอนในการปฏิบัติจึง
ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

จากนโยบายและวิธีการในการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลที่ผ่านมา
พบว่าวิธีการในการปฏิบัติของแต่ละจังหวัดจะไม่แตกต่างกันและจะยึดถือตามขั้นตอนเหล่านี้
วิธีการในการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงานซึ่งเข้าไปดำเนินการในฐานะกลไกของรัฐบาล
ไม่ว่าจะเป็นปีใดจะใช้วิธีการเดียวกับที่เคยใช้เป็นส่วนใหญ่ จะเปลี่ยนแปลงก็แต่เฉพาะรายละเอียด
และเชิงขบ่างประการเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองที่ผ่านมา ดังนั้นเราอาจสรุปโครงการ
ในการปฏิบัติการเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือกของชาวนาตั้งแต่ปี 2518-2530 ได้ดังนี้คือ

1. โครงการรับซื้อข้าวเปลือกของอ.ท.ก. ซึ่งดำเนินการในปี 2518
(ฤดูกาลผลิตปี 2517/2518) ปี 2520 (ฤดูกาลผลิตปี 2519/2520) ปี 2522 (ฤดูกาล
ผลิตปี 2521/2522) ปี 2525 (ฤดูกาลผลิตปี 2524/2525) ปี 2526 (ฤดูกาลผลิตปี
2525/2526) และปี 2529 (ฤดูกาลผลิตปี 2528/2529)
2. โครงการยกระดับราคาข้าวเปลือกของกระทรวงพาณิชย์ โดยใช้มาตรการ
ทางกฎหมาย ซึ่งทางรัฐบาลได้ใช้ดำเนินการในปี พ.ศ. 2519 (ฤดูกาลผลิตปี 2518/2519)

และปี พ.ศ.2529 (กฎการผลิปี 2528/2529)

3. โครงการรับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกของสหกรณ์การเกษตร ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ.2522 (กฎการผลิปี 2521/2522) ปี พ.ศ.2526 (กฎการผลิปี 2525/2526)

4. โครงการรับซื้อข้าวสารและประมูดจากโรงสีของ อ.ค.ส. ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ.2524 (กฎการผลิปี 2523/2524) และ พ.ศ.2525 (กฎการผลิปี 2524/2525)

5. โครงการรับฝากและรับจำหน่ายข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ร่วมกับ อ.ค.ส. ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ.2527 (กฎการผลิปี 2526/2527) และ พ.ศ.2528 (กฎการผลิปี 2527/2528)

6. โครงการตามมาตรการเสริมนโยบายข้าวเปลือกของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ.2528 (กฎการผลิปี 2527/2528) และ พ.ศ.2529 (กฎการผลิปี 2528/2529)

7. โครงการตามมาตรการเสริมนโยบายข้าวของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเข้ามาดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ.2528 (กฎการผลิปี 2527/2528 เริ่มใช้กับข้าวนาปรัง) พ.ศ.2529 (กฎการผลิปี 2528/2529) และปี พ.ศ.2530 (กฎการผลิปี 2529/2530)

8. โครงการรับจำหน่ายข้าวเปลือกของ ธ.ก.ส. ซึ่งมุ่งที่จะชะลอการขายข้าวของชาวนาโดยรัฐบาลได้ใช้มาตรการนี้ในปี พ.ศ.2530 (กฎการผลิปี 2529/2530)

9. มาตรการในการให้สินเชื่อแก่ผู้ส่งออก ซึ่งได้นำมาใช้ดำเนินการในปี บางปีเพื่อเป็นมาตรการเสริม

10. มาตรการในการลดภาระของผู้ส่งออก ซึ่งได้แก่การลดอัตราค่าธรรมเนียมการส่งออกข้าว ลดปริมาณสารสกัดข้าว ลดอัตราข้าวสำรอง ฯลฯ ซึ่งรัฐใช้มาตรการเหล่านี้ในปี พ.ศ. 2527 และ พ.ศ.2528 (กฎการผลิปี 2527/28 และ 2528/29)

อย่างไรก็ดี ขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์เหล่านี้มิได้เป็นเพียงขั้นตอนการดำเนินงานที่ใช้เฉพาะในจังหวัดนครสวรรค์เท่านั้น แต่เป็นขั้นตอนที่ใช้ทั่วประเทศเพราะว่าเป็นการปฏิบัติตามนโยบายที่กำหนดจากส่วนกลางให้ทุกจังหวัดนำไปปฏิบัติมิได้ให้แต่ละจังหวัดกำหนดนโยบายเอง ขั้นตอนการดำเนินการทุกจังหวัดจึงเหมือนกัน

แม้ว่าการยกระดับราคาข้าวเปลือกของรัฐบาลจะมีการกำหนดนโยบายยกระดับราคาข้าวเปลือกออกมาหลายประการ และมีองค์การต่าง ๆ นำนโยบายไปปฏิบัติในจังหวัดนครสวรรค์ รวมถึงมีขั้นตอนการดำเนินการตามนโยบายภายในจังหวัดมากมาย เพื่อให้การนำนโยบายไปปฏิบัติของจังหวัดเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แต่ราคาข้าวเปลือกที่ชาวนาในจังหวัดขายได้ยังคงไม่เป็นไปตามที่รัฐบาลกำหนดไว้ทุกปี ทั้งนี้ก็เพราะมีปัจจัยหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งในบทที่ 5 ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จหรือล้มเหลวของการนำนโยบายยกระดับราคาข้าวเปลือกไปปฏิบัติของจังหวัดนครสวรรค์ต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย